

kommissar om gratie te vragen; per 1 juni '41 was in ruim 1600 gevallen van die mogelijkheid gebruik gemaakt. Daarbij was evenwel van belang dat, anders dan tevoren in ons land veelal geschied was, de executie van een straf, hangende een hoger beroep of een gratie-aanvraag, niet uitgesteld was.¹ Bovendien werden de vonnissen welke door de Duitse civiele rechtbanken gewezen werden, als regel als een vorm van ergerlijke onderdrukking en kwalijke wraakneming beschouwd: wie een Duitser uitgescholden had of naar de BBC had geluisterd, kon in het begin der bezetting al drie jaar gevangenisstraf krijgen; een bakker had taartjes met oranje-suiker ten verkoop aangeboden: drie maanden gevangenis; iemand had spotverzen op de Duitsers verspreid alsmede een van de eerste illegale bladen: anderhalf jaar.²

Alle door de Duitsers gearresteerden werden in Nederlandse gevangnissen opgesloten; zij die in Den Haag of omgeving gearresteerd waren, werden met alle door Duitse rechtbanken veroordeelden aanvankelijk gedetineerd in de gevangenis aan de Pompstationsweg te Scheveningen; begin november werden zij overgebracht naar de uit de eerste wereldoorlog daterende, aangrenzende Cellenbarakken die door de Duitsers als eigen gevangenis ingericht werden. Er waren daar ruim 500 cellen. Spoedig waren de Cellenbarakken te klein. Daarop werd bepaald dat straffen die langer waren dan drie maanden, uitgezeten moesten worden in Duitse gevangnissen.³

Het systeem dat wij hier weergegeven hebben, leek in zijn uiterlijke vormen op normale rechtspraak. Wat wij nu willen onderstrepen is, dat de *Sicherheitspolizei* van meet af aan in gevallen die zij zelf of die de *Abwehr* onderzocht had, bevoegd was, de betrokkenen in het geheel niet aan een Duitse rechtbank over te dragen: met goedkeuring van het *Reichssicherheitshauptamt* kon zij die betrokkenen in *Schutzhaft* nemen (zoals dat heette), hetgeen in de begintijd als regel overbrenging naar een Duits concentratiekamp betekende. Begin december '40 had de *Sicherheitspolizei* zeven-en-zestig *Untersuchungshäftlinge* in handen (van wie drie-en-veertig zonder enig rechterlijk bevel vastgehouden werden), terwijl er toen al tweehonderdtwee-en-zestig *Schutzhäftlinge* waren (met wie geen enkele rechter iets te maken had gehad).⁴ Drie maanden later was het aantal *Schutzhäftlinge* tot achthonderdacht-en-twintig gestegen.⁵

Natuurlijk ging het Duitse onderdrukkingsapparaat later nog veel meer

¹ Brief, 13 juni 1941, van de *Gnadenabteilung* aan Wimmer (a.v., 2 b). ² 'Bericht über die Rechtsprechung der deutschen Gerichte' (16 juni 1941) (a.v.). ³ 'Tätigkeitsbericht', juni 1941, van de *Generalstaatsanwalt (VuJ, Stab, 52216-22)*. ⁴ 'Meldungen aus den Niederlanden', 24 (10 dec. 1940), p. 28. ⁵ A.v., 36 (12 maart 1941), p. 19.